

Szabó Kálmán

FARSANGI MULATSÁGOK ÉS FARSANGTEMETÉS CSÍKCSICSÓBAN

Csíksicsóban még ma is élnek olyan népszokások, melyek az esztendő jelesebb napjaihoz fűződnek: pl. karácsonyi betlehe-mes, húshagyókeddi multság és temetés, Jakab-napi zöldágállítás stb.

A faluban a második világháborút követő években betiltották a farsangi játékokat. Az 1989-et követő hónapokban, 1990 *húshagyatján* újból megszervezték. Nem volt nehéz a felújítás, mert még élt a falubeli parasztemberek emlékezetében az egykori játékok modellje. Csicsóhoz közel fekszik Csíkszentdomokos, ahol kevés kivétellel folyamatosan továbbélt a farsangtemetés. Annak híre, hatása szintén erős volt az itteni játékok felelevenítésében is.

Az idősebbek visszaemlékezései alapján a második világháborút megelőző időszakban a farsangi multságok és játékok megszervezése a következőképpen történt:

A két karácsony közötti periódusban minden tizesben (Alszeg, Felszeg és Újfalú) 5–6 idősebb legény, akik több tekintéllyel, jó szervező képességgel rendelkeztek, hozzáláttak előkészíteni a farsangi multságokat.

A farsangi multságokat minden tizesben külön-külön szervezték meg. Minden tizesben volt egy-egy táncház. Az Alszegben Szabó Bertalan hajlékában gyűltek össze a fiatalok, a felszegiek az örmény kúriában vigadtak. A közös farsangbúcsúztatásig még a legények sem léphettek be a másik tizes szórakozási helyére. Ha mégis megtörtént az, hogy egyik két merészebb legény „betévedt” a másik tizes báljára, akkor annak könnyen verekedés, veszekedés lett a vége.

Minden tizesben választottak egy *gazdát*, aki a fiatal legények szervezőmunkáját vezette. Először is számba vették a táncmultságokra meghívandó fiatalokat. Ez nagy körültekintést igényelt, mert ha valakit kifelejtettek, abból „vére menő” sértődés is következhetett. Az előre elkészített lajstrom alapján hívták a legényeket és a leányokat. Rendszerint a legények saját kedveseiket hívták a táncmultságokba. Akinek még nem volt *szerejeje*, azt a *gazdáknak* kellett meghívniuk. A táncba hívó legények a következő szavakkal kéreztették el a lányokat: „*Tisztelt István bátyám, igen szépen kérem szíves engedelmeidet, hogy a kedves lányukot elvihessem a mi tisztességes lötyenfűttyünkbe egy pár táncra.*”

Szintén a *gazdák* feladatkörébe tartozott a táncházak kibérlése, azoknak tisztán tartása, világítása és fűtése is. Ők fogadták meg a zenészeket

is. Bizony igyekezniük kellett, hogy a farsangi periódusra ne hogy a másik tizesbéliek kaparintsák meg a jobb zenészeket. A hagyományos zenekar a következőkből állott: hegedűsből, gardonyosból, klánétásból. A farsangi táncmulatságokba régebben szóban hívták meg a fiatalokat, újabban már névre szóló meghívóval, vagyis *cédolával*. Farsang idején a táncmulatságokat kedden, csütörtökön, szombaton és vasárnap este szervezték meg.

A gyermekeknek is húztak a bálók idején egy-két nótát, de utána következett a *seprűs tánc*, mely során hazaküldték őket. A 12–14 éven aluli gyermekeknek általában vasárnap délután szerveztek külön táncmulatságot, hogy ők is megtanulhassanak táncolni.

A farsangi mulatságok költségeit hajdanán közös adakozásból fizették ki. Rendszerint *szénát gyűjtöttek*, és annak az árából fedezték a kiadásokat. Ha egy kisebb összeg megmaradt, akkor azt a *gazdalegények* közösen mulatták el a kocsmában. A *szénagyűjtés* sajátos ceremóniával járt. A legények megindultak az utcákon egy-két szekérral. Fekete báránybőr kucsmájukra ilyenkor a kedvesüktől kapott bokrétát és szalagokat kötöttek. Rendre elmentek minden meghívott házához, s ott egy-két villa szénát kértek. A szekérral ilyenkor megálltak a kapu előtt, s míg a gazda kihozott egy-két villa szénát, eddig a zenészek húztak egy-egy csárdást vagy keringőt, s megtáncoltatták a házigazda feleségét. Az pedig *pálinkával, rátottával, csörögével, pánkóval* kínálta meg a szénagyűjtőket. Arra is volt példa, hogy nem szénát, hanem krumplit adományoztak vagy káposztát, mivel Csicsó híres káposztatermesztő falu volt. A második világháború utáni években, különösen az 1962-es kollektivizálás után elmaradt a szénagyűjtés, helyette készpénzt adtak a házigazdák. A hagyományosan megállapított összeget felírták egy füzetbe. A szénagyűjtésre hajdanán mindig húshagyókedd előtti hétfőn került sor.

Farsang idején a táncmulatságokban a legények megkínálták egymást pálinkával. A leányok pedig pánkót, csörögét sütöttek. A szeszital hatására nagyon sok esetben véres verekedésre is sor került a mulatságok idején. Éppen ezért a leányokat mindig csak kísérővel engedték el a bálba. Leggyakrabban az anyjuk és nagyanyjuk kísérte el őket. A kísérőket így aztán *falvédőknek* nevezték, mivel a falak mentén elhelyezett lócákról figyelték a fiatalokat.

A farsangi maszkos játékokra mindig húshagyókedden került sor. Általában minden tizes külön csoportot szerveztek, és úgy járta be a falu utcáit. A maszkosok között megemlíthetjük a *borbélyt*, aki egy kovács

által használt fogóval kihúzta a *cigánynak* öltözött legény krumpliból készített fogait. A hagyományos alakok sorában felvonult a *huszár* zsinóros ruhában, csáköval a fején és karddal a kezében. A csoport mellett szaladgált a hammas, aki kifordított szőrös bundát viselt, fejére szintén kifordított báránybőr sapkát tett. Lábára bocskort húzott, arcát pedig rongyból készült álarccal fődte be. Egy bot végére *hammas* zsákot kötött, s azzal ijesztgette a gyermekeket, asszonyokat. A tradicionális, második világháborút megelőző farsangi figurák sorában felvonult a *pap*, a *kántor*, a *halál* és a *zsidó kereskedő* is. Az említett maszkosokon kívül még több székelyruhába öltözött legény is felvonult. A fiúk közül egyesek leánynak öltöztek be. Arcukat rongyálarccal fődtek. A legények egy része ostort tartott kezében, s jó nagyokat *csattogtattak* menet közben. A felvonulók sorában előfordulhattak *bőrös cigányok*, *cigányasszonyok* szatyorral, meszelővel és *kártyavető*k is. A két világháború közötti években medvealakoskodó is megjelent a menetben. Gazdája egy dobort, s az állatalakoskodó annak ritmusára táncolt.

A felvonulás közben pénzt, ételmet kéregettek az utcára kitódult gazdáktól, asszonyoktól. De megkínálták pálinkával, borral és süteménnyel is a vonulókat. Azok pedig hangos szóval hívták meg a gazdákat az utolsó farsangi bálra:

*Esik eső, nagy a sár,
bolond, aki nem vidám!*

*Esik eső, hull a dara,
ázik a szép leány fara!*

*Gyere bálba, Juliskám,
de ne hozd a nagyanyád!*

*Hozd a bálba Juliskát,
ad az anyja rátottát!*

*Esik eső, hull a hó,
hej, mulatni de be jó!*

Miután körbejárták a falu utcáit, a csoportok visszamentek a táncházakba, és ott megkezdődött az utolsó farsangi bál, mely egészen reggelig tartott. A második világháború előtt csak éjfélig vigadhettek. Olyankor asztalhoz ültek, s zene nélkül reggelig mulattak nagy eszem-iszomot rendezve. Ilyenkor ismét előkerült a pálinka, a hagyományos páncó, a

csöröge és a töltött káposzta. Hajnalban a leányok és az asszonyok hazamentek, s a legények készülődni kezdtek a farsang temetésére. Össze gyűjtötték a megmaradt ételt és italt, s azokat egy nagy kosárba rakták, majd feltették egy szamar vagy ökör által vontatott taligára.

A farsangtemetés hamvazószerdán délelőtt kezdődött. Egy legényt ráfektettek egy létrára. Ő volt a *halott*. Általában a legrészegebb legényt szemelték ki erre a szerepkörre. A *halottat* négy legény vállon vitte, s egy fehér lepedővel takarták be testét.

A felvonuló menet élén a zenészek haladtak. Rendszerint halottbúcsúztató, gyászos zenét szolgáltattak. Utánuk következtek a *halottvivők* a *halottal*. Őket követték rendben a következő alakoskodók: a *halál a kaszával*, a *pap* meg a *kántor*. Utánuk jöttek az úgynevezett *késérők* nagy zokogással meg siratással. A felvonuló menet végén az ételt-italt szállító ökrös fogat haladt. Miközben végigmentek a falu utcáin, sok bohókás, tréfás jelenetet improvizáltak. A *halottat* beleborították a hóba, vízbe, sárba, s ilyenkor éktelen nagy jajgatással és sírással emelték vissza a létrára.

A farsangi felvonulás a *Nagykertnek* nevezett helyen folytatódott, ahol találkoztak a tízesek felvonuló csoportjai.

A kertben szalmával tüzet gyújtottak, s az álhalottat beleborították és körülégették. Mielőtt komolyabban meggyúlt volna, hirtelen kiszökött a tűzből és elszaladt. Akkor elővették az előkészített *szalmabábut*, s azt égették el. Ez rendszerint egy férfiruhába öltöztetett, szalmával kitömött bábu volt. Külön gondot fordítottak arra, hogy murok segítségével a nemét kifejezzék.

Az álhalottat és a szalmabábut is az álpap káposztalével megszentelte, majd a következő szöveget mondta el:

*Elküldte az Isten Szent Mihályt a zsidók országába,
 hogy vigyen fel néki egy izraelita lelket.
 Á, szent Atyám, monddj a zsidó jeleket,
 hogy megtalálhassam a zsidó sereget.
 Rossz bocskor, rossz nadrág és egy rosszabb kabát,
 taknyos orr, csipás szem, attól habzik a szád.
 Niksz nájder, habariks, nem menyek én oda,
 apám a pokolba ment, s én es megyek oda.
 Hatsinges kolbászból legyen a leeresztő köteled,
 hogy meg ne üsd a nagy bográn fejedet.
 Úgy szökjél át a poklon,
 mint nyúl a bokron.*

*Adj, Uram, a cigánynak a sírban bürgöl szárú csizmát,
mert ezen a földön eleget járt meztláb...*

A résztvevők ezalatt hangos zokogásban törnek ki, s elsiratják a *fársángot*. Majd a nézőkkel együtt közösen elfogyasztják a farsangi bálról megmaradt ételt és italt. Azután rendszerint sorba állnak, és fegyelmezetten elvonulnak a katolikus lelkész udvarára. A pap pálinkával, kaláccsal és kenyérrel kínálja meg a farsangosokat. Ott az ő udvarán járják el az utolsó farsangi táncot.

A plébánia udvaráról csendesen bevonulnak a templomba, ahol a katolikus vallás szertartása szerint következik a *hammazás*. Az 1990-es és 1991-es felújítás során is ezt a szokásmodellt játszották el, csakhogy élő álhalott alakoskodó helyett már csak a szalmabábut hordozták végig a falun és égették el. A hagyományos alakoskodók mellett újabb maszkok is feltűntek, különösen 1991-ben. Ezeknek sorában nagy népszerűségnek örvendtek a *bányászok*, akik botokkal voltak felfegyverkezve, és néha-néha megrohmozták a többieket. Ezzel is utalni akartak az 1990-es bukaresti bányászlátogatásra. Az újabb szereplők között megjelent terhes nő, felcsert, vasutast, rendőrt, erdészt alakító alakoskodó is. Ez a folyamat azt jelzi, hogy a szokásrendszer gyorsan adaptálódik, és folyamatosan aktuális jelentésekkel töltődik fel.